

דף מ"א

ההבדל בין שבועה דאורי' לדרבנן הוא במיפך שבמקום שאין שבועה דאורייתא, השבועה ולמר בר"א אם יורדים לנכסיו

חכמים תקנו 'שבועת היסט'. שואלת הגמרא, ומהו ההבדל בין שבועה דאורייתא שמודה במקצת במקצת הטענה נשבע, לשבועה דרבנן, 'שבועת היסט' שרב נחמן מחייב את כופר הכל⁷⁴¹? עונה הגמרא, ב'מיפך שבועה', אם הנתבע אמר לתובע השבע וטול, בשבועת מודה במקצת שהיא שבועה דאורייתא לא הופכים את השבועה. ו'שבועת היסט' שהיא שבועה דרבנן הופכים. ומה ההבדל למר בר רב אשי שאמר שגם בשבועה דאורייתא הופכים את השבועה⁷⁴²? ההבדל הוא אם יורדים לנכסיו, כשאמר שאינו נשבע ואינו משלם. בשבועת מודה במקצת שהיא שבועה דאורייתא, יורדים לנכסיו. וב'שבועת היסט' שהיא שבועה דרבנן, לא יורדים לנכסיו.

שואלת הגמרא, מה ההבדל בין דאורייתא לדרבנן ולר' יוסי בשכנגדו חשוד
לרבי יוסי שאומר שגם בדרבנן יורדים לנכסיו⁷⁴³.

ששנינו במשנה, מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום, רבי יוסי אומר גזל גמור. ואמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם, והנפקא מינה בין גזל מדבריהם לדרכי שלום, אם מוציאים בדיינים. ואומרת הגמרא, שההבדל הוא כאשר הנתבע חשוד על השבועה, ושנינו שחכמים תיקנו שהתובע ישבע ויטול. בדאורייתא אם שכנגדו חשוד על השבועה הופכים את השבועה ומטילים אותה על התובע. אבל בשבועה

741 ב' הכותב במה שאמר ר"נ אי פקח שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא פירש רש"י שהנפק"מ בין דאורייתא לדרבנן היא שבדאורייתא יש נקיתת חפץ. ואין נראה שהרי כאן לא אמרו את הנפק"מ הזאת. שבפרק השולח באלמנה שא' אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד רש"י עצמו פירש שלא רצו להשביעה בב"ד משום שצריכים נקיתת חפץ אע"פ ששם השבועה היא דרבנן. תוס'.

742 ריב"ן פ' בשם רש"י שהלכה כמותו שקי"ל כמר בר רב אשי במיפך שבועה. וכן הוא בתשובת רבינו גרשון מאור הגולה, וכן פסק רב האי גאון. ורבינו יצחק מצא בתשובות קדמוניות שלא הופכים שבועה דאורייתא. וכן בה"ג ובסדר תנאים ואמוראים שהלכה כמר בר רב אשי בכל הש"ס חוץ ממיפך שבועה ואודיתא. אבל מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים שמיפך שבועה הוא כגון שהיה המחויב שבועה חשוד ומר בר רב אשי אמר שהופכים על שכנגדו אין נראה שהרי לא מדובר בחשוד אלא בסמוך שאמר איכא בינייהו שכנגדו חשוד. אלא כפירוש רש"י שהנתבע אמר לתובע השבע וטול. וגם ר"ח פסק שהלכה כמותו בכל הש"ס חוץ ממיפך שבועה וחיויר, וסימנך הפך לבן. תוס'.

743 קצת תימה שגם חכמים אינם מדברים אלא שם שאינה גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכן שהוא גזל גמור יודו שיורדים לנכסיו. וכמו מכן כאן כשיש שבועה דרבנן. תוס'.

דרבנן שהיא עצמה תקנת חכמים, לא עושים תקנה לתקנה, והתובע
יפסיד בלא שום שבועה.

ולחכ' שחולקים על ר"י משמתיים
אותו עד זמן מלקות ומלקים אותו
שואלת הגמרא, לחכמים שחולקים על רבי
יוסי, במציאת חרש שוטה וקטן, ואומרים
שבדרבנן לא יורדים לנכסיו מה עושים לו? אומרת הגמרא, שמשמתיים
אותו. ורבינא אמר לרב אשי, הרי הוא אוחזו עד שיתן לו את הבגד
שעליו. אם משמתיים אותו לעולם שישלם לו אין לך יורד לנכסיו יותר
מזה, אלא מה בית דין עושים לו? ורב אשי אמר לו שמשמתיים אותו עד
שיבוא הזמן. וכשיבוא הזמן, לאחר שלשים יום מלקים אותו⁷⁴⁴ ומניחים
לו.

המוציא שט"ח ואמר לו פרעתין חייב
לשלם ואם א' השבע לי משביעים אותו
רב פפא אמר, שמי שמוציא שטר על
חברו, וחברו אמר שהוא שטר פרוע,
אומרים לו אינך יכול לומר כך, לך ושלם. והנתבע אם אמר ישבע לי
שלא פרעתי, אומרים לתובע שישבע לו. ורב אחא בנו של רבא אמר
לרב אשי, אם אומרים שמשביעים אותו מה ההבדל בין זה שלא פגם
את שטרו, לפוגם את שטרו. ששנינו במשנה, הפוגמת כתובתה לא
תפרע אלא בשבועה. כיצד? היתה כתובתה אלף זוז, והוא אמר התקבלת
כתובתיך, והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה. הואיל ומודה במנה
פוגמת את שטר כתובתה, ולא תפרע השאר אלא בשבועה. שאין לסמוך
על השטר, שאפשר לומר שקיבלה יותר⁷⁴⁵.

לא טוענים לו ואם יטען ישבע ואם
הוא ת"ח לא נזקקים לו
ואמר לו רב אשי, שם אנו טוענים לו ואומרים
לבעל השטר שישבע אפילו שהנתבע לא
אומר השבע לי, אלא רק אומר פרעתיך. וכאן לא טוענים לו אלא אומרים
לו לך ושלם לו. ואם יטען ויאמר השבע לי שלא פרעתיך, אומרים לבעל
השטר שישבע. ואם הוא תלמיד חכם לא משביעים אותו. ואמר רב יימר
לרב אשי, האם תלמיד חכם מפשיט את הגלימה של האנשים? אלא לא
מזדקקים לו לדין ולא אומרים לו להשבע שנראה שחושדים אותו, ולא

744 כמו ששנינו שרב הלקה מי שמשאיר עליו שמתא של חכמים ל' יום. רש"י.

745 תוס' שואלים שישאלו כך על המשנה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, משום שמא אם
אביהם היה קיים היה טוען השבע לי. ונראה שהטעם אינו משום כך אלא שטוענים ליתומים אפ' אם אביהם לא
היה יכול לטעון. תוס'

לגבות לו שהרי הנתבע אמר לו השבע לי שלא פרעתיך.

המלוה את חב' בעדים' אמר רב יהודה בשם רב אסי, המלוה את חבירו בעדים, צריך לפורעו בעדים. וכשאמרתי את הדברים לפני שמואל אמר לי, שהוא יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. שואלת הגמרא על רב אסי ממה ששנינו במשנה, מנה לי בידך אמר לו הן. למחר אמר לו תנהו לי, נתתיו לך פטור⁷⁴⁶. והרי כיון שתבע אותו בעדים והודה בפניהם הוא כמו שהלוח לו בעדים. ושנינו שהוא פטור⁷⁴⁷? אומרת הגמרא, שרב אסי יאמר שהוא אמר שהמלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים כשמתחילה המלוה הלוח לו בעדים ולא האמינו, אבל כאן הוא הלוח לו שלא בעדים והאמינו.

רב יוסף שנה את דבריהם כך, אמר רב יהודה בשם רב אסי, המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפורעו בעדים. ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים, צריך לפורעו בעדים. וכשאמרתי את הדברים לפני שמואל אמר לי, יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. שואלת הגמרא ממה ששנינו, מנה לי בידך אמר לו הן. אמר לו אל תתנהו לי אלא בעדים, למחר אמר לו תנהו לי, נתתיו לך חייב. מפני שצריך ליתן לו בעדים, האם יש מכאן קושיה על שמואל?

בעדים הלוייתך בעדים פרע לי יתן ואומרת הגמרא ששמואל יאמר שיש מחלוקת או יביא ראיה תנאים אם כשאמר אל תפרעני אלא בעדים

צריך לפורעו בעדים או לא. ששנינו בברייתא בעדים הלוייתך בעדים פרע לי⁷⁴⁸, או יתן או יביא ראיה שנתן. רבי יהודה בן בתירא אומר, יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. והקשה רב אחא, מנין שמדובר בשעת הלואה, אולי מדובר בשעת תביעה. כשתבעו בבית דין, ואמר פרעתיך. וכך אמר לו, האם לא הלוייתך בעדים?, היה לך לפרעני בעדים. אבל גם רבי יהודה בן בתירא שאם אמר בשעת

746 פטור אף משבועה אבל נשבע שבועת היסט.

747 אבל לשמואל אפ' לפרש דה"ק נתתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. ולמה שמפ' שלשמואל נאמן לומר פרעתיך ביני ובין עצמך במגו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אינו קשה. תוס'.

748 הגמ' חשבה שמדובר בשעת הלואה ואמר ראה שהלוייתך בעדים ואף אתה תפרעני בעדים. רש"י.

הלואה שיפרענו בעדים חייב להביא עדים שפרע?

אמר רב פפי משמו של רבא, הלכה היא שהמלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים. ורב פפא אמר בשם רבא שההלכה היא שהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים⁷⁴⁹. ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים. ואם אמר לו פרעתך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן.

הגמרא⁷⁵⁰ מביאה מעשה באדם שאמר לחברו כשתפרעני פרע בפני ראובן ושמעון. והלך ופרעו בפני שני עדים אחרים⁷⁵¹. ואמר אביי בפני שנים אמר לו בפני שנים פרע לו. ואמר לו רבא לכך אמר לו בפני ראובן ושמעון כדי שלא ידחה אותו.

מעשה באדם שאמר לחברו כשתפרעני פרע בפני שנים ששנו הלכות, והלך ופרע לו בינו לבינו. והמעות נאנסו מיד המלוה. וכשבאו לפני רב נחמן אמר לו כן, קבלתי ממנו את המעות דרך פקדון ולא בתורת פרעון. ואמרתי שיהיו פקדון בידי עד שיבוא שנים ששנו הלכות ויקיים את התנאי. ורב נחמן אמר לו כיון שהודית שקבלת ממנו את המעות, והוא אומר שלא מסרם לידך בתורת פקדון, הוא פרעון גמור, והדברים שהיו בלבך אינם דברים. ואם אתה רוצה שהוא יקיים את התנאי, לך והבא את המעות. שהרי אני ורב ששת שנינו הלכות וספרא וספרי ותוספתא וכל הגמרא. ולפי הודעתך אנו שנינו עדים שקבלת את הפרעון, ונתקיים התנאי שיחזיר לך לפני שנים ששנו הלכות⁷⁵².

מעשה באדם שאמר לחברו תן לי מאה זוזים שהלוייתך ואמר לו לא היו דברים מעולם.

כל האומר לא לויתי כא' לא פרעתי

והביא עדים שהלואו ופרע לו אותה ההלואה. ואמר אביי הרי אותם

749 ר"ת אומר שהלכה כר"פ שהרי רבי אבא אמר בגט פשוט (ב"ב דף קע.) וקיימא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. ורבא ורמי בר חמא סוב' לקמן דף מה. תוס'.

750 סימן : ראובן ושמעון דתנו הלכתא יופי ופרע פלוני ופלוני עפצי סטראי בהימנותא כבי תרי.

751 רש"י פירש וזה אומר שהם עדי שקר. תוס' שואלים איך הוא נאמן לומר שהם משקרים? ויש לומר שכיון שאמר לו שיפרע דוקא בפני ראובן ושמעון כמו שהלוח אמר שהאמינו אם יאמר שלא פרע אלא אם ירע בפניהם. אבל קשה על מה שאמרו בסמוך להכי קאמר באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחיה מה שייך דיחוי, כשהביא עדים? לכן נראה לר"י שמדובר כשאמר פרעתך בפני עדים והלכו להם למדינת הים. ויש פירושם שכתוב בהן כן וגם ר"ח פירש כן. תוס'.

752 אמר כך בבדיחותא בעלמא ולא משום שצריך לקיים תנאו. תוס'.

עדים שאמרו שהלוה הם שאמרו שפרעו. ורבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. וכיון שהוא אמר שלא לוה לפי דבורו הוא לא פרע. והרי יש עדים שלוה שנאמנים על הלוואה, ואינם נאמנים על הפרעון שהודאת בעל דין כמאה עדים⁷⁵³.

מעשה באדם שאמר לחברו תן לי מאה זוזים
 שאני נושה בך, ואמר לו האם לא פרעתיך
 בפני פלוני ופלוני? ובאו אותם פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם. והוא אומר פרעתיך או בפניהם או שלא בפניהם. רב ששת סבר לומר שהוא הוחזק כפרן, ואינו נאמן אפילו בשבועה. ואמר לו רבא הרי המלוה לא אמר לו בשעת ההלוואה שיפרע לו בעדים, והוא לא שם לבו לזכור אם פרע בעדים אם שלא בעדים. מפני שכל דבר שאינו מוטל על האדם אין דעתו עליו^{754 755}.

מעשה באדם שאמר לחברו תן לי שש מאות
 זוזים שאתה חייב לי. ואמר לו האם לא
 פרעתיך מאה קבים של עפצים, שכל קב מהם עולה ששה זוזים? ואמר לו לא, הם עמדו בארבעה זוזים לקב. ובאו שני עדים ואמרו שהם עמדו בארבעה זוזים. ואמר לו פרעתיך, אם לא בעפצים פרעתיך במעות. ואמר רבא שהוא הוחזק כפרן. ורמי בר חמא אמר, הרי אמרת שכל דבר שאינו מוטל על האדם אין דעתו עליו. והרי לא מוטל עליו לדעת לומר באיזה ענין פרעם, אלא לומר פרעתיים סתם. ולכן הוא לא נזכר, וסבור שכך היה השער, ולא הוחזק כפרן, וישבע שפרעם מכל מקום. ואמר לו רבא אנשים זוכרים את קביעת השער של הסחורה שמשמש לפרעון והוחזק כפרן.

753 ואביי חולק, ובמה ששנינו למחר אמר לו תנהו לי אין לך בידי חייב שכיון שאמר לא לוה כמודה שלא פרע. שם אין עדים שאמרו שפרעו. ואביי עצמו סובר בפ"ק דב"ב (דף ו. ו. ושם) שכל האומר לא לויתי כו' כיון שאין עדים שפרע. וא"ת למה לא מתרצים את דיבורו, לא לויתי כלומר לא עמדתי בהלוואתי אלא פרעתי כמו בפ' אמרו לו (כריתות יב.) לא נטמאתי, לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי. ואומר ריב"א שכאן הוא לא אמר לא לויתי אלא להד"מ. תוס'.

754 ר"ח כ' שהעדים היו נוכחים בשעת מעשה, אבל לא שמו לבם כי לא בקשו מהם להיות עדים מראש.
 755 תוס' שואלים שבפ' גט פשוט (ב"ב דף קע.) רב יצחק בר יוסף הוה מסיק זוזי ברבי אבא, ומסיקים שאע"ג שהמלוה חבירו בעדים אין כו' כשאמר פרעתי בפני פלוני ופ' צריך לברר ויבוא פלוני ופלוני ויעידו. וי"ל שרבא סבר כמ"ד שאין צריך לברר, או כמו שפירש ר"ת צריך לברר את אמיתות הדברים כמו שיכול, ומכ"מ אם לא ימצאם או שבאו ואמרו להד"ם אינו מפסיד וכן מוכח בירושלמי. ורש"י פירש פרק זה בורר (סנהדרין דף כג:) למ"ד צריך לברר שאם בקש ולא מצא הפסיד. תוס'.

